

طراحی و تبیین مولفه های اخلاق حرفه ای

نریمان عباسی*، دکتر حسن قلاوندی، دکتر بهناز مهاجران

گروه علوم تربیتی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه ارومیه

(تاریخ دریافت: ۹۷/۶/۳، تاریخ پذیرش: ۹۷/۸/۶)

چکیده

زمینه: یکی از ارکان اساسی که در بهبود روندها و برنامه های نظام آموزش و پرورش نقش پر اهمیتی را می تواند ایفا کند، جاری بودن ابعاد اخلاق حرفه ای در میان اعضای این سازمان ها می باشد، با درک این مهم پژوهش حاضر با هدف طراحی و تبیین مولفه های اخلاق حرفه ای انجام شده است.

روش: روش تحقیق توصیفی و طرح پژوهشی پیمایشی است. جامعه آماری شامل کلیه دبیران آموزش و پرورش استان آذربایجان غربی می باشد، ۳۵۶ نفر از دبیران با استفاده از روش نمونه گیری تصادفی طبقه ای به عنوان نمونه آماری انتخاب شدند. برای گردآوری داده های پژوهش از پرسشنامه محقق ساخته استفاده شد. داده های تحقیق پس از جمع آوری با استفاده از نرم افزار آماری SPSS از طریق تحلیل عاملی تاییدی و فریدمن تحلیل شدند.

یافته ها: نتایج بررسی نشان داد که مولفه های رعایت حرمت همکاران، شایستگی تخصصی، شایستگی پداگوژیکی، رشد و توسعه دانش آموزان، حفظ اسرار دانش آموزان، ارزیابی بی طرفه (تعامل حرفه ای) با دانش آموزان، انجام ارزشیابی صحیح از دانش آموزان، احترام گذاشتن به مسئولان و سازمان، نحوه برخورد با موضوعات حساس و ارتقای شخصیت علمی و رشد تهذیب نفس در خویش مورد تایید در راستای تبیین اخلاق حرفه ای هستند.

نتیجه گیری: در نتیجه برای توسعه اخلاق حرفه ای در میان دبیران می توان به مولفه های اخلاق حرفه ای که در این پژوهش مورد تایید قرار گرفته است توجه کرد.

کلیدواژگان: اخلاق حرفه ای، دبیران، آموزش و پرورش

سر آغاز

در گذشته از نظام های آموزشی انتظارات متفاوتی مورد توجه بود که بواسطه تحولات علمی و فنی به مرور دچار تغییر شده است و حال به نظام های آموزشی به عنوان یکی از عوامل مؤثر در تحقق سیاست های توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی نگاه می شود (۱)، در این میان نظام آموزش و پرورش، در فرایند توسعه ی یک کشور به عنوان مرکزی که به تربیت و آماده ساختن نیروی انسانی کارآمد، شایسته و دارای مهارت به منظور پاسخگویی به نیازهای واقعی جامعه در زمینه های مختلف می پردازد، نقش حیاتی و کلیدی را برعهده دارند (۲). یکی از اهداف عمده آموزش و پرورش اجتماعی کردن انسان و توسعه کامل شخصیت او می باشد که دستیابی به این هدف بدون توجه به جنبه های اخلاقی میسر نخواهد شد، زیرا پیوند آموزش و اخلاق پیوندی

استوار و ناگسستنی است (۳). توجه به اخلاق و اصول اخلاقی با توجه به فرهنگ جوامع یکی از عوامل مهم موفقیت جامعه است (۴). نقش رعایت اخلاق در تمام سازمان ها و تاثیر آن بر کارایی و اثر بخشی سازمان، مورد توافق تمام محققان قرار گرفته است (۵). این در حالی است که در دهه های اخیر جنبه دیگری از وظایف سازمانی نقش پر اهمیتی یافته است و آن مسئولیت اجتماعی و اخلاقی سازمان است. اخلاق، می تواند نقش پر اهمیتی در بهبود روند فعالیت های سازمان ایفا کند (۶). حاکمیت اخلاق حرفه ای^۱ در سازمان، به میزان بسیار چشم گیری سازمان را در جهت کاهش تنش ها و موفقیت برای تحقق و به فعلیت رسیدن هدف ها یاری می نماید و سازمان را پاسخگو می سازد (۷).

نویسنده مسئول: نشانی الکترونیکی: abbasi.nr@gmail.com

حرفه‌ای دارد. از نتیجه پژوهش‌های پیشین در می‌یابیم که در زمینه اخلاق حرفه‌ای به‌خصوص در حیطه پژوهش‌های داخلی، تحقیقات محدودی انجام گرفته که بیشتر آن‌ها از نوع نظری است. و علی‌رغم اهمیت زیادی که مدارس دارد در زمینه اخلاق حرفه‌ای دبیران پژوهش-جامع و گسترده‌ای انجام نشده است. از آن جایی که دبیران تاثیر بسزایی بر روی جو داخلی و خارجی مدارس دارند، اهمیت رعایت اخلاق حرفه‌ای را برای آن‌ها دوچندان می‌کند. اگر انتظار می‌رود که جامعه‌ای اخلاقی وجود داشته باشد باید از مدارس شروع کرد و داشتن مدارس اخلاقی درگرو داشتن مدیران و دبیران اخلاقی است. در واقع نمی‌توان از جامعه انتظار اخلاقی بودن داشت مگر این‌که بر مدارس اخلاق حرفه‌ای را حاکم کرد. علی‌رغم علم به مسئله مذکور، در سازمان‌های آموزشی ما به منشور اخلاقی، ارزش و بهای لازم داده نشده است. هر چند محدود همایش‌هایی با محوریت اخلاق در مدیریت نشان‌دهنده اقبال به موضوع می‌باشد، اما همچنان جای پرداختن به تنگنای اخلاقی خاص مدیران آموزشی خالی است. در مقابل در تجزیه و تحلیل رفتار سازمان‌ها، پرداختن به اخلاق و ارزش‌های اخلاقی یکی از الزامات است. نقش اخلاق در عملکردها، تصمیم‌گیری‌ها و ارتباطات تعیین‌کننده است، از این روست که امروزه بحث اخلاقیات یکی از مباحث عمده رشته مدیریت گردیده است. موضوعات اخلاقی به طور مستمر با فعالیت‌های سازمانی، حرفه‌ای و زندگی روزمره افراد مرتبط اند. بر اساس آنچه که مطرح شد پژوهش حاضر سعی دارد به طراحی و تبیین مولفه های اخلاق حرفه ای در نظام آموزش و پرورش بپردازد.

روش

روش تحقیق حاضر توصیفی از نوع پیمایشی است. جامعه آماری پژوهش شامل کلیه دبیران آموزش و پرورش استان آذربایجان غربی بود. با استفاده از فرمول کوکران ۳۵۶ نفر به طور تصادفی به عنوان نمونه انتخاب شدند روش نمونه گیری تصادفی طبقه ای متناسب با حجم هر طبقه بود.

نتایج اطلاعات جمعیت شناختی نمونه آماری نشان که ۲۴۰ نفر (۶۷/۴٪) آنان مرد و ۱۱۶ نفر (۳۲/۶٪) آنان را زنان تشکیل داده اند. در مورد سن آنان، ۳۶ نفر (۱۰/۱٪) از نمونه آماری کمتر از ۳۰ سال سن دارند، ۲۴۰ نفر (۶۷/۴٪) بین ۳۱ تا ۴۰ سال، ۷۰ نفر (۱۹/۷٪) بین ۴۱ تا ۵۰ سال و ۱۰ نفر (۲/۸٪) بیشتر از ۵۰ سال سن داشتند. بیشتر نمونه مورد مطالعه دارای مدرک تحصیلی کارشناسی بودند به عبارت دقیق‌تر ۱۹۲ (۵۳/۹٪) از نمونه آماری مدرک تحصیلی کارشناسی داشتند. همچنین ۲۱ نفر (۵/۹٪) دارای مدرک تحصیلی کاردانی، ۱۲۵ نفر (۳۵/۱٪) کارشناسی ارشد و ۱۸ نفر (۵/۱٪) مدرک دکتری بودند. و در راستای سابقه خدمت بیشتر نمونه آماری، یعنی ۱۶۵ نفر (۴۶/۳٪) بین ۱۱ تا ۲۰ سال سابقه خدمت بودند. ۵۳ نفر (۱۴/۹٪) بین ۱ تا ۵ سال، ۷۸ نفر (۲۱/۹٪) بین ۶ تا ۱۰ سال، ۶۰ نفر (۱۶/۹٪) بین ۲۱ تا ۳۰ سال سابقه خدمت داشتند. و در نهایت در راستای وضعیت استخدامی بیشتر نمونه آماری، یعنی ۳۱۳

امروزه داشتن اخلاق حرفه‌ای، به‌عنوان یک مزیت رقابتی در سازمان مطرح است (۸). رعایت اخلاق حرفه‌ای قابلیت سازمان را در کسب و کار افزایش داده و هزینه‌های سازمان و جامعه را کاهش می‌دهد (۹). متخصصان مدیریت آموزشی اصول اخلاقی شایسته در نظام های آموزشی را از پیش شرط های مدیریت استراتژیک^۲ خوب دانسته اند. مدیران آموزشی علاوه بر اینکه مسئولیت مهارت‌های تحصیلی فراگیران را بر عهده دارند در قبال آموزش اخلاقی آنها نیز مسئول هستند (۱۰). دست اندرکان آموزشی می‌بایست بیشتر از دیگران به استانداردهای سطح بالا و رفتار اخلاقی متعهد باشند و به رفتار مبتنی بر اخلاق و تصمیم‌گیرهای مبتنی بر اصول اخلاقی پایبند باشند و استانداردهای صداقت، احترام، مسئولیت، اعتماد و مراقبت را به طور مداوم برای محیط های آموزشی و جامعه الگودهی کنند (۱۱).

امروزه مبحث اخلاقیات سازمانی و حرفه ای نقش پر اهمیتی در جهان و حوزه سازمان ها به خود اختصاص داده است (۱۲). به گونه ای که نظام های آموزشی سراسر جهان را به تکاپو برای ایجاد و تدوین برنامه های آموزشی در راستای درک، بهبود و توسعه آن انداخته است (۱۳). از طرفی دیگر اثربخشی فرایند تدریس و آموزش های مدارس به عنوان یک حوزه مهم حرفه ای به مجموعه ای از عوامل فردی، حرفه ای و سازمانی بستگی دارد. در این میان برخورداری معلمان از قابلیت ها و صلاحیت های حرفه ای و الزام آنان به رعایت مجموعه ای از اصول و استانداردهای حرفه ای در فرایند تدریس نقش تعیین کننده در افزایش اثربخشی فعالیت های آموزشی دارد (۱۴). در واقع رعایت استاندارد های اخلاق حرفه ای در تدریس به منزله یک منشور اخلاقی حرفه ای تلقی می گردد که اهتمام معلمان به آنها در تعامل با دانش آموزان، همکاران و مدرسه می تواند علاوه بر افزایش کارآمدی در بازده تدریس، به سطح بالایی از رضایتمندی ذی نفعان چنین فرایندی علی الخصوص دانش آموزان بینجامد (۱۵).

اخلاق دانشی است که از اصول و ارزش ها صحبت می کند، ارزش هایی که ناظر بر رفتارها و صفات ارادی انسان و تمایز آن از حیث خوبی و بدی، شایستگی و ناشایستگی، نیکویی و زشتی هستند (۱۶ و ۱۷). اخلاق حرفه ای مجموعه ای از گزاره های اخلاقی، بایدها و نبایدهای موجود در یک حرفه و مجموعه ای از کنش ها و واکنش های اخلاقی پذیرفته شده است که از سوی سازمان ها و مجامع حرفه ای مقرر می شود تا مطلوب ترین روابط ممکن را برای اعضای خود در اجرای وظایف حرفه ای فراهم آورد. (۱۸). اخلاقیات از ساختارها و مناسبات، فرهنگ، دین، نظام های هنجاری و حقوقی، نظام خانواده، یادگیری اجتماعی^۳، ایمان، تجارب و نگرش های مردمان تاثیر می پذیرد. اخلاق حرفه ای به مسائل و پرسش های اخلاقی و نیز اصول و ارزش های اخلاقی یک نظام می پردازد و ناظر بر افعال ارادی حرفه ای ها در حیطه فعالیت های حرفه ای خودشان است (۱۹).

در حوزه تحقیقات، مقایسه کمی و اجمالی بین تحقیقاتی که در کشورهای صنعتی در این خصوص انجام شده است و مطالعات منتشر شده به وسیله محققان جامعه ما، حکایت از فقر معرفتی نسبت به اخلاق

طراحی شده است. این پرسشنامه دارای ده مولفه رعایت حرمت همکار^۴ (سوال های ۱ تا ۶)، شایستگی تخصصی^۵ (۷ تا ۱۵)، شایستگی پداگوژیکی^۶ (سوال های ۱۶ تا ۲۴)، رشد و توسعه دانش آموزان^۷ (سوال های ۲۵ تا ۳۴)، حفظ اسرار دانش آموزان^۸ (سوال ۳۵ تا ۳۸)، ارزیابی بی طرفه با دانش آموزان^۹ (سوال ۳۹ تا ۴۷)، انجام ارزشیابی صحیح از دانش آموزان^{۱۰} (سوال های ۴۸ تا ۵۵)، احترام گذاشتن به مسئولان و سازمان^{۱۱} (سوال های ۵۸ تا ۶۳)، نحوه برخورد با موضوعات حساس^{۱۲} (سوال های ۶۴ تا ۶۸) و ارتقای شخصیت علمی^{۱۳} و رشد تهذیب نفس در خویش^{۱۴} (سوال های ۶۹ تا ۷۳) می باشد.

تجزیه و تحلیل داده ها با استفاده از نرم افزار آماري SSPS19 و به کمک آمار توصیفی و آماري استنباطی نظیر تحلیل عاملی تاییدی و فریدمن انجام گرفت.

یافته ها

شاخص های توصیفی متغیرهای پژوهش در جدول ۱ ارایه شده است، همچنین در جدول ۲ نتایج تحلیل عاملی تاییدی مولفه های اخلاق حرفه ای ارایه شده است.

نفر (۸۷/۹٪) وضعیت استخدامی رسمی داشتند. ۳۵ نفر (۹/۸٪) وضعیت پیمانی، ۳ نفر (۰/۸٪) وضعیت قراردادی، ۵ نفر (۱/۴٪) شرکتی و سایر انواع استخدامی بودند.

ابزار گردآوری داده های پژوهش پرسشنامه محقق ساخته بود، برای این منظور از تکنیک دلفی بهره گرفته شد. پس از طراحی گویه های پرسشنامه بر اساس متون نظری و تجربی، گویه هایی که مولفه های اخلاق حرفه ای را می سنجد برای متخصصان علوم تربیتی و مدیریت ارسال و از آنها خواسته شد که درجه اهمیت آن ها را مشخص کنند، پس از گردآوری داده ها در مرحله اول، رتبه بندی های به دست آمده درباره مولفه های اخلاق حرفه ای مشخص شده و در مرحله بعد پرسشنامه تنظیم شده که حاوی رتبه بندی حاصل از نظرخواهی در مرحله اول بود، برای متخصصان ارسال شد و از آنها خواسته شد که توافق نظر خود را با رتبه بندی به دست آمده اعلام کنند. پرسشنامه اولیه دارای ۱۰۶ گویه بود که پس از توجه کامل، با نظر متخصصان به ۷۳ گویه کاهش یافت. در نتیجه روایی محتوایی و صوری آن مورد تایید متخصصان قرار گرفت. برای سنجش پایایی پرسشنامه نیز بر اساس ضریب آلفای کرونباخ در یک مطالعه مقدماتی بر نمونه ۳۰ نفری ۸۹٪ $\alpha = 0/$ به دست آمد. پرسشنامه شامل ۷۳ گویه که بر اساس طیف پنج درجه ای لیکرت (شامل: خیلی کم، کم، کم، تا اندازه ای، زیاد و خیلی زیاد)

جدول ۱: شاخص های توصیفی متغیرهای پژوهش

متغیر	میانگین	انحراف استاندارد	جولگی	کشیدگی
اخلاق حرفه ای	۳/۰۷	۰/۱۹	۰/۲۶	۰/۷۸
رعایت حرمت همکاران	۲/۶۱	۰/۴۷	۰/۲۹	۰/۱۴
شایستگی تخصصی	۲/۵۶	۰/۳۷	۰/۰۶	۰/۳۳
شایستگی پداگوژیکی	۲/۶۷	۰/۵۷	۰/۳۵	۰/۶۷
رشد و توسعه دانش آموزان	۳/۳۰	۰/۴۱	۰/۳۴	۰/۲۴
حفظ اسرار دانش آموزان	۳/۳۲	۰/۵۰	-۰/۰۸	۰/۴۲
ارتباط بی طرفانه (تعامل حرفه ای) با دانش آموزان	۲/۹۴	۰/۵۳	-۰/۳۰	-۰/۲۱
انجام ارزشیابی صحیح از دانش آموزان	۳/۲۱	۰/۴۳	۰/۱۷	۰/۴۳
احترام گذاشتن به مؤسسه و سازمان	۳/۲۸	۰/۴۲	۰/۱۷	-۰/۰۶
نحوه برخورد با موضوعات حساس	۳/۳۵	۰/۴۹	-۰/۱۰	۰/۵۹
ارتقاء شخصیت علمی و رشد تهذیب نفس در خویش	۳/۴۰	۰/۶۲	-۰/۵۸	۰/۸۹

سطح ۹۵ درصد اطمینان معنی داری را نشان می دهد. ده عامل اصلی که ارزش بیشتر از یک دارند و در مجموع ۶۴/۷۲ درصد از واریانس نمره اخلاق حرفه ای را تبیین می کنند. بارهای عاملی (برآوردهای استاندارد) متغیرهای اندازه گیری برای تمامی عامل ها بین ۰/۵۰ تا ۰/۷۵ بدست آمد که نشان از توان مناسب هر گویه برای اندازه گیری عامل اصلی خود دارد. در نتیجه می توان بیان نمود که الگوی اخلاق حرفه ای طراحی شده مورد تایید قرار می گیرد.

نتایج جدول ۲ نشان می دهد که مقدار آزمون کفایت نمونه برداری (KMO) در این ماتریس برابر ۰/۶۱ است. هر چه اندازه شاخص KMO به ۱ نزدیک تر باشد، «کفایت نمونه گیری» بهتری در انتخاب معرف ها (متغیرهای آشکار) وجود داشته است. نقطه برش اندازه شاخص KMO برای «کفایت نمونه گیری» ۰/۶ بیان شده است یعنی اگر شاخص KMO بالاتر از ۰/۶ باشد، ملاک «کفایت نمونه گیری» برآورد شده است و اگر پایین تر از ۰/۶ باشد به این معنی است که ملاک «کفایت نمونه گیری» برآورد نشده است. آزمون کرویت بارتلت در

جدول ۲: ماتریس دوران یافته ابعاد و زیر مولفه های اخلاق حرفه ای

عامل پنجم	عامل چهارم	عامل سوم	عامل دوم	عامل اول	گویه های پرسشنامه اخلاق حرفه ای	
				۰/۷۰	۱- احترام همکاران دیگر را در کلاس حفظ می کنند.	رعایت حرمت همکار
				۰/۶۱	۲- عملکرد همکاران قبلی خود را زیر سوال نمی برند.	
				۰/۶۲	۳- به دنبال مطرح کردن خود در کلاس درس نمی باشند.	
				۰/۵۹	۴- همکاران متخصص در رشته ی خود را می شناسند و با آنها همکاری و تعامل مثبت دارند.	
				۰/۶۲	۵- با همکاران هم رشته ای خود رقابت سازنده و پویایی علمی - تخصصی دارند.	
				۰/۶۵	۶- از بیان نسبت های ناصواب در خصوص سایر همکاران خود داری می کنند.	
			۰/۶۱		۷- دروسی را ارائه می کنند که در آن تخصص دارند.	شناسی تخصصی
			۰/۶۱		۸- از روشهای تدریس هماهنگ با اهداف آموزشی و محتوای درس استفاده می کنند.	
			۰/۶۴		۹- مطالب را به صورت پیوسته و مفهوم دار ارائه می کنند.	
			۰/۵۹		۱۰- ضمن تسلط بر محتوای درس از قدرت بیان قوی و شیوا برخوردار هستند.	
			۰/۵۸		۱۱- با کاربرد تکنولوژی های آموزشی آشنا بوده و در تدریس خود از آنها بهره می گیرند.	
			۰/۵۶		۱۲- برای بیان مواضع تئوریک خود شواهد علمی و پژوهشی را درست و دقیق تفسیر می کنند.	
			۰/۶۱		۱۳- تدریس را با طرح و برنامه و بصورت اثر بخش ارائه می کنند.	شناسی پداگوژیکی
			۰/۶۵		۱۴- در ارائه درس به ارتباط افقی و عمودی درسها توجه دارند.	
			۰/۶۰		۱۵- از روش های تدریس متنوعی استفاده می کنند.	
		۰/۶۴			۱۶- فرصت های کافی جهت تمرین مهارت های ضروری آموزشی را برای دانش آموزان فراهم می کنند.	
		۰/۷۱			۱۷- در فرایند تدریس به تفاوت های فردی دانش آموزان توجه دارند.	
		۰/۶۴			۱۸- برای شناخت تجارب و آموخته های قبلی دانش آموزان تلاش می کنند.	
		۰/۶۶			۱۹- در فرایند تدریس به مشارکت دانش آموزان اهمیت می دهند.	رشد و توسعه دانش آموزان
		۰/۶۶			۲۰- در ایجاد انگیزه برای دانش آموزان مهارت و توانایی خوبی دارند.	
		۰/۶۳			۲۱- به صورت متوازن به تقویت حیطه های شناختی، عاطفی و عملکردی دانش آموزان می پردازند.	
		۰/۶۳			۲۲- نیاز های دانش آموزان را به خوبی می شناسند.	
		۰/۶۳			۲۳- به بازخوردهای منعکس شده از دانش آموزان توجه مطلوبی دارند.	
		۰/۶۷			۲۴- با آمادگی کامل در کلاس درس حاضر می شوند.	
	۰/۶۸				۲۵- در کلاس از هرگونه تبعیض جنسیتی یا نژادی خودداری می کنند.	حفظ اسرار
	۰/۶۹				۲۶- از تعیین تکالیفی که ارتباطی با تکالیف درسی ندارند خودداری می کنند.	
	۰/۶۴				۲۷- دانش آموزان را وادار به پذیرش ارزشها و نکته نظرات خاص نمی کنند.	
	۰/۶۸				۲۸- از نسبت دادن عبارات توهین آمیز به دانش آموزان پرهیز می کنند.	
	۰/۶۰				۲۹- در ابلاغ دیون علمی و فکری خود به دانش آموزان کوتاهی نمی کنند.	
	۰/۶۱				۳۰- دانش آموزان را در تصمیم گیریهای کلاسی سهیم می کنند.	
	۰/۶۵				۳۱- به علایق و زمینه های رشد و خاص هر دانش آموز توجه ویژه دارند.	ارتباط بی طرفانه با
	۰/۶۷				۳۲- توانایی ارائه تفسیر های تئوریک جایگزین را دارند.	
	۰/۶۵				۳۳- در برابر اظهارات دانش آموزان انتقاد پذیر هستند.	
	۰/۶۷				۳۴- از سرزنش و توبیخ زیاد دانش آموزان دوری می کنند.	
۰/۶۴					۳۵- از ارائه سوابق و اطلاعات شخصی دانش آموزان به دیگران خودداری می کنند.	
۰/۶۴					۳۶- از بحث و گفتگو در خصوص نمرات دانش آموزان با معلمان دیگر خودداری می کنند.	
۰/۱۶۹					۳۷- قوانین آموزش و پرورش را که در خصوص محرمانه بودن اسناد مربوط به دانش آموزان است رعایت می کنند.	طریق با
۰/۷۳					۳۸- از تجارب دانش آموزان که بصورت خصوصی در اختیار معلم قرار گرفته است استفاده شخصی، آموزشی یا پژوهشی نمی کنند.	
				۰/۶۴	۳۹- در برخورد با دانش آموزان از تبعیض پرهیز می کنند.	
				۰/۶۰	۴۰- نسبت به رفتار دانش آموزان از بیش و بصیرت کافی برخوردارند.	
				۰/۷۲	۴۱- از شوخی ها و طنزهای ناشایست در کلاس پرهیز می کنند.	
				۰/۶۶	۴۲- در برخورد با دانش آموزان از روحیه تحمل، بردباری و سعه صدر برخوردار هستند.	

نریمان عباسی و همکاران: طراحی و تبیین مولفه های اخلاق حرفه ای

			۰/۶۴	۴۳- هیچ وقت دانش آموزان را تحقیر نمی کنند.
			۰/۶۱	۴۴- برخی امور شخصی خود را به دانش آموزان واگذار می کنند.
			۰/۵۹	۴۵- در بیرون از محیط مدرسه با دانش آموزان به صورت فردی و گروهی ارتباط صمیمی و خصوصی دارند.
			۰/۶۰	۴۶- به درخواست های قانونی دانش آموزان توجه داشته و در کمترین زمان پاسخ می دهند.
			۰/۶۱	۴۷- به لحاظ رابطه صمیمی با دانش آموزان هدیه های آنها را می پذیرند.
		۰/۶۹		۴۸- ارزشیابی از دانش آموزان را در راستای مهارتهایی که جزء اهداف آموزشی است انجام می دهند .
		۰/۷۵		۴۹- در ارزشیابی دانش آموزان مهارتهایی را که برای فراگیری آن فرصت کافی داده شده است مدنظر قرار می دهند.
		۰/۶۶		۵۰- روش ارزشیابی و نمره گذاری مشترکی در مورد دانش آموزان دو کلاسی که درس آنها یکسان است دارند.
		۰/۶۰		۵۱- روش ارزشیابی را از قبل تعیین می کنند .
		۰/۵۹		۵۲- در ارزشیابی به تفاوت های فردی دانش آموزان توجه می کنند.
		۰/۶۷		۵۳- در ارزشیابی و نمره دادن به دانش آموزان عدالت را رعایت می کنند.
		۰/۶۵		۵۴- از نظام تشویقی مناسبی برای اداره رفتار دانش آموزان استفاده می کنند .
		۰/۶۷		۵۵- با ارزشیابی های متنوع استرس امتحان پایان ترم را کاهش می دهند.
	۰/۶۵			۵۶- به فعالیتهای خارج از مدرسه که با شغل معلمی در تقابل است اشتغال ندارد.
	۰/۶۴			۵۷- از سرمایه ها و داراییهای عمومی مدرسه که به آنها سپرده شده است حفاظت می کنند.
	۰/۶۷			۵۸- به موقع در کلاس درس حاضر می شوند.
	۰/۶۲			۵۹- به انجام حضور و غیاب دانش آموزان اهمیت می دهند.
	۰/۶۱			۶۰- مدت زمان قانونی کلاس را رعایت می کنند.
	۰/۵۱			۶۱- سعی دارند تکالیف تعیین شده با اهداف آموزشی مطابقت داشته باشد .
	۰/۶۲			۶۲- به آیین نامه های اداری متعهد بوده و به آن ها عمل می کنند.
	۰/۶۷			۶۳- مسایل و مشکلات شخصی خود را وارد بحث آموزشی کلاس می کنند.
	۰/۶۴			۶۴- زمینه ها و موضوعات حساس اجتماعی ، فرهنگی را برای دانش آموزان طرح نموده و با دلایل آنها را تبیین می کنند.
	۰/۶۴			۶۵- هنگام طرح موضوعات حساس و متفاوت فرهنگی در کلاس به دانش آموزان فرصت اظهار نظر و بیان مواضع می دهند.
	۰/۶۴			۶۶- در برخورد با مباحث قومی، نژادی و فرهنگی در کلاس، متعصبانه یا توهین آمیز عمل نمی کنند
	۰/۶۵			۶۷- هنگام طرح برخی موضوعات متفاوت اجتماعی ، فرهنگی و مذهبی از سوی دانش آموزان در کلاس، ضمن توجه جدی به صورت روشن و صادقانه تحلیل می کنند.
	۰/۶۹			۶۸- به ارزشها و هنجارهای دینی و فرهنگی التزام عملی دارند .
	۰/۷۳			۶۹- قبول حق و گفتن نمی دانم در مورد مطالب علمی از جانب دبیر .
	۰/۷۲			۷۰- با روحیه خلاق و سعه صدر تدریس می کنند.
	۰/۶۹			۷۱- ادب و نزاکت را در برخورد با دانش آموزان رعایت می کنند.
	۰/۶۵			۷۲- در مواجهه با دانش آموزان فروتن بوده و از تکبر پرهیز می کنند.
	۰/۶۰			۷۳- به آراستگی ظاهر و پوشش مناسب توجه دارند.
KOM=۰/۶۱ B.T=۵۳۸۹/۳۸ d.f=۲۶۲۸ Sig.=۰/۰۰۰				

جدول ۳: داده های آماری حاصل از آزمون فریدمن

کای دو محاسبه شده	درجه آزادی	سطح معنی داری	میزان خطا
۱۰۴۳/۲۲	۹	۰/۰۰۰	۰/۰۵

نتایج حاصل از جدول ۳ نشان می دهد که تفاوت معنی داری بین رتبه ی میانگین مولفه های اخلاق حرفه ای وجود دارد.

نتایج آزمون فریدمن به منظور رتبه بندی مولفه های اخلاق حرفه ای در جداول ۳ و ۴ ارائه شده است.

جدول ۴: رتبه بندی مولفه های اخلاق حرفه ای

رتبه	میزان میانگین	مولفه ها
۹	۳/۲۲	رعایت حرمت همکاران
۱۰	۲/۸۴	شایستگی تخصصی
۸	۳/۵۶	شایستگی پداگوژیکی
۴	۶/۷۳	رشد و توسعه دانش آموزان
۳	۶/۸۲	حفظ اسرار دانش آموزان
۷	۴/۷۸	ارتباط بی طرفانه با دانش آموزان
۶	۶/۱۹	انجام ارزشیابی صحیح
۵	۶/۵۸	احترام گذاشتن به مؤسسه و سازمان
۲	۷/۱۰	نحوه برخورد با موضوعات حساس
۱	۷/۱۸	ارتقاء شخصیت علمی

نتایج حاصل از جدول ۴ نشان می دهد که ارتقاء شخصیت علمی و رشد تهذیب نفس در خویش در رتبه اول و در رتبه های بعد سایر عوامل قرار دارد.

بحث

تجزیه و تحلیل داده های گردآوری شده نشان داد که در راستای مدل اخلاق حرفه ای ده مولفه قابل تبیین است. در مطالعه ای مشخص شد که اساس مبانی اخلاق حرفه ای معلمی، یک استاد در دو بعد باید خود را ملزم به رعایت اصول اخلاقی بداند؛ اول، به جهت جایگاه تاثیرگذاری که بر رفتار و افکار فراگیران دارد، باید خود را آراسته به فضایل اخلاقی^{۱۵} نماید و بداند موثرترین روش در انتقال ارزش های اخلاقی مثبت، آشکار شدن آن ها در رفتار واقعی مدرس است. دوم، به جهت وظیفه ای که در قبال برآوردن نیازهای آموزشی فراگیران دارد، باید با رعایت حداکثری اصول اخلاقی در انجام وظایف حرفه ای، مسوولیت های آموزشی خود را به بهترین نحو به انجام رساند (۲۰). در مطالعه دیگر مشخص شد که احترام به دیگران، خدمتگزاری، مسوولیت پذیری، تصمیم گیری اخلاقی و عدالت محوری مولفه های قابل تبیین اخلاق حرفه ای مدیران آموزشی می باشد (۲۱). در مطالعه دیگر که با هدف الگوی اخلاق حرفه ای مدیران آموزشی صورت پذیرفت مشخص شد که اخلاق حرفه ای دارای هشت مؤلفه اساسی، اخلاق عدالت محوری، اخلاق حمایت محوری، اخلاق فکری، اخلاق فایده محوری، اخلاق آموزشی، اخلاق ارتقاء سازمانی، اخلاق وظیفه محوری و در نهایت اخلاق حقوق محوری می باشد (۲۲). در مطالعه که در سازمان های ورزشی به منظور توسعه الگوی اخلاق حرفه ای صورت پذیرفت مشخص شد که الگوی توسعه اخلاق حرفه ای در سازمان های ورزشی در قالب پنج مؤلفه مدیریتی، فردی، مالی، اخلاقی، و آموزشی، مورد تأیید قرار گرفت (۲۳). این نتایج همسو با یافته های پژوهش حاضر می باشد. بر اساس نتایج به دست آمده می توان بیان کرد که دبیران در بعد اثربخشی محتوی آموزشی باید نسبت به محتوای درسی و راهبردهای تدریس مطلع باشند، قادر به انتقال چند و چون آنچه که از دانش آموزان انتظار می رود باشند و به منظور

اختصاص وقت بیشتر برای ممارست که باعث تقویت و روشنی محتوا می شود از مطالبی درسی موجود، استفاده کارشناسی کنند و همواره استفاده از مطالب به روز، منابع گوناگون، آگاهی از موضوعات درسی، چگونگی ارائه تدریس، استراتژی های متنوع تدریس و افزایش آگاهی از پیشرفت های علمی را مد نظر قرار دهند. دبیران باید با اهداف آموزشی تعیین شده و انواع ارزشیابی متناسب با مطالب ارائه شده آشنایی داشته باشند و به دریافت بازخورد از ارائه تدریس از سوی دانش آموزان اقدام مقتضی انجام دهند، همچنین دبیران در راستای اثربخشی آموزشی باید دارای روشی شناسی مناسب و طرح و برنامه ریزی برای تدریس باشند. دبیران می بایست در فضایی باز و صادقانه با دانش آموزان ارتباط برقرار و به ایجاد رابطه صمیمی همراه با احترام و رعایت شان و مقام آنان مبادرت ورزند. نداشتن رابطه دوگانه دبیران به مسائلی همچون عدم تبعیض قائل شدن در پرداختن و توجه به امورات و مسائل فراگیران از نکات اساسی قابل توجه می باشد، در این راستا نحوه ارتباط برقرار کردن دبیران با دانش آموزان و برقرار نکردن رابطه دوستی بیش از حد و عاطفی در خارج از محیط کلاس از سوی آنها که منجر به کاهش رشد دانش آموزان و تبعیض گذاری میان آنان می گردد باید مد نظر قرار گیرد، نگاه ابزاری به دانش آموز، عدم حفظ تعادل در رابطه و عدم برقراری رابطه حرفه ای با دانش آموزان می تواند زمینه ساز این احساس در میان آنها شود. ارزشیابی عادلانه مربوط به ارزشیابی صحیح، باز و منصفانه و در راستای اهداف درس از جنبه های اساسی اخلاق حرفه ای می باشد، دبیران باید از روش های گوناگون ارزیابی آگاهی داشته و از دانش آموزان ارزیابی درست و بدون سوگیری به عمل آوردند. احترام به مدرسه از سوی دبیران به تقویت اعتماد و پایبندی به ارزشها و قوانین سازمان می انجامد، دبیران در این خصوص باید با ارزش های، قوانین و مقررات حاکم بر محیط مدارس آگاهی داشته باشند و خود را ملزم به رعایت آنها بدانند و در هنگام تدریس به موسسه آموزشی که در آن فعالیت می کنند احترام گذارند. احترام به همکاران از سوی دبیران به همکاری و تعامل دو طرفه بین آنها می انجامد، که در نهایت فعالیت های آموزشی در راستای بهبود وضعیت آموزشی و رشد دانش آموزان قرار می گیرد. افزایش روح صمیمیت و همکاری با همکاران، عدم بدگویی و احترام قائل شدن به همکاران در محیط کلاس از مواردی است که باید در این خصوص مورد توجه قرار دارد. دبیران باید، محرمانه تلقی کردن نمرات دانش آموزان، سوابق حضور و غیاب و مباحث خصوصی مطرح شده بین خود و آنان حساس باشند، به عبارت دیگر که شرایط خصوصی دانش آموزان باید رعایت شود و اعتماد دو طرفه برقرار گردد. در نهایت در راستای اهمیت به رشد فکری دانش آموزان بر این امر باید استوار بود که دبیران در زمینه رشد فکری دانش آموزان بویژه در زمینه تحصیلی احساس مسوولیت کنند، در این راستا دبیران باید در ایجاد علاقه، جذب دانش آموزان، مستقل بار آوردن آنان و مسوولیت پذیری در قبال رشد دانش آموزان کوشا باشند. باید عنوان کرد که طراحی مدل های اخلاق حرفه ای در نظام آموزش و پرورش کمتر مورد توجه پژوهشگران بوده و تلاش در این زمینه می

3. Social learning	یادگیری اجتماعی
4. Respect for Colleagues	احترام به همکار
5. Special Competence	شایستگی حرفه ای
6. Pedagogical Competence	شایستگی پداگوژیک
7. Students' Growth and Development	رشد و توسعه دانش آموزان
8. Student Secrets	حفظ اسرار دانش آموزان
9. Unbiased Assessment	ارزیابی بی طرفه
10. Assessment of Students	ارزشیابی دانش آموزان
11. Respecting Officials	احترام گذاشتن به مسئولان
12. Sensitive Subjects	موضوعات حساس
13. Scientific Personality	شخصیت علمی
14. Development of Self-Esteem	رشد تهذیب نفس در خویش
15. Ethical virtues	فضائل اخلاقی

References

- Panicker S. (2012). Research ethics education in the behavioral & psychological science: a mistaken case of one-size-fit-all. *Teaching Ethics*; 75(1):137-140.
- Gokce AT. (2013). Ethical awareness and ethical orientation of Turkish teachers. *Education*; 134 (1): 35-49.
- Gamayunova O, Vatin N. (2015). Education in the field of construction of unique, high-rise and long-span buildings and constructions. *Advanced Materials Research*; 1065-1069: 2459-2462.
- Semradova I, Hubackova S. (2016). Teacher responsibility in distance education. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*; 217: 544-550.
- Warnick BR, Silverman SK. (2011). A framework for professional ethics courses in teacher education. *Journal of Teacher Education*; 62(3): 273-285.
- Amir-Kabiri AR, Daroueyan S. (2011). Managers' perceptions from professional ethics in small and medium size businesses. *Ethics in Science and Technology*; 6 (1):85-94. (In Persian).
- Bikzad J, Sadeghi M, Kazemi R. (2010). Professional ethics the inevitable necessity of today's organizations. *Management Ara*; 4(16):58-64. (In Persian).
- Pope N, Green SK, Johnson RL, Mitchell M. (2009). Examining teacher ethical dilemmas in classroom assessment. *Teaching and Teacher Education*; 25(5): 778-782.
- Gharamaleki FA. (2004). Professional ethics. Tehran: Ehsan Publication. (In Persian).

تواند گامی موثر در راستای شناخت و ایجاد دانش نظری و تجربی در این حوزه باشد که در این پژوهش مورد بررسی قرار گرفت. بر این اساس به پژوهشگران بعدی پیشنهاد می شود برای افزایش تعمیم پذیری یافته ها، این تحقیق را در شهرهای دیگر و با نمونه های دیگر مورد بررسی قرار دهند، همچنین پیشنهاد می شود که به شناسایی عوامل اثر گذار بر مولفه های اخلاق حرفه ای که در این پژوهش مورد تایید قرار گرفت، بپردازند و در نهایت به بررسی مقایسه ای مولفه های اخلاق حرفه ای بر اساس شاخص های جمعیت شناختی در بین دبیران اقدام نمایند.

نتیجه گیری

اخلاق حرفه ای برای دبیران یک ضرورت و نیاز برای زیست بهتر و فراهم سازی شرایط ایده آل در راستای برنامه های و اهداف آموزش و پرورش و در نهایت رشد اخلاقی دانش آموزان است. اخلاق حرفه ای دبیران، در سطح فردی مسئولیت پذیری آنها در قبال خود، همکاران و سازمان که نقشی اساسی در هدایت فرد برای رسیدن به جایگاه تعیین شده و هدف سازمان دارد را شامل می شود. وجود اصول اخلاق حرفه ای در دبیران زمینه توسعه فضای اخلاقی در سازمان را فراهم می کند و تنش های حرفه ای را به حداقل خواهد رساند و روابط شایسته در سازمان برقرار خواهد شد. نظام آموزش و پرورش به عنوان سازمان پیچیده ای که در راستای اهداف ملی و توسعه کشور گام برمی دارد، به وجود و رعایت اصول اخلاقی در میان تمام اعضاء خود بویژه دبیران نیاز دارد، تا بتواند در رسالت خود که توسعه علم و فناوری در جامعه است گامی موثر بر دارد و باید بیان کرد که پرداختن به اخلاق حرفه ای از مسائل چالش برانگیز در مسائل آموزش و پرورش است و تقریباً تمامی اعضای بویژه دبیران در کار خود ملزم به رعایت آن هستند.

ملاحظه های اخلاقی

به منظور رعایت ملاحظات اخلاقی آزمودنی ها کد داشتند و محرمانه ماندن اطلاعات و اصل راز داری رعایت شد. همچنین موضوعات اخلاقی همچون؛ سرقت ادبی، رضایت آگاهانه؛ انتشار چندانگانه و ... در پژوهش حاضر مورد توجه قرار گرفته اند.

سپاسگزاری

گروه پژوهش بر خود لازم می داند که از کلیه مسئولان و دبیران آموزش و پرورش استان آذربایجان غربی که صمیمانه گروه پژوهش را در انجام این پژوهش یاری دادند، نهایت سپاس و قدردانی را به عمل آورد.

واژه نامه

1. Professional Ethics	اخلاق حرفه ای
2. Strategic Management	مدیریت استراتژیک

- sustainability. *International Journal of Sustainability in Higher Education*; 14(1):6-14.
17. Saki R. (2011). Ethics in educational research and its components. *Ethics in Science and Technology*; 6 (2):52-64. (In Persian).
  18. Ferasatkah M. (2006). Code of ethics promote higher education. *Ethics in Science and Technology*; 1: 13-27. (In Persian).
  19. Ghanbari S, Ardalan MR, Beheshtirad R, Soltanzadeh V. (2015). University staff members' ethics and relationship with quality in high education. *Ethics in Science and Technology*; 10(2). (In Persian).
  20. Imanipour M. (2012). Ethical principles in education. *Ethics and Medical History*; 5 (6):27-41. (In Persian).
  21. Moghimi-Firozabadi M. (2015). Designing an ethical model for educational managers with an Islamic-Iranian Approach. [PhD thesis]. Tehran: Allameh Tabatabaei University. (In Persian).
  22. Mosavi F, Vashni A, Heydari F, Mohammadi N, Solimani F, Ghisarzadeh M. (2017). Professional ethics of educational principals. *Ethics in Science and Technology*; 11 (4):58-65. (In Persian).
  23. Salimi M. (2017). Providing professional ethics development model for sport organizations. *Ethics in Science and Technology*; 12 (1):49-61. (In Persian).
  10. Green SK, Johnson RL, Kim D, Pope N S. (2007). Ethics in classroom assessment practices: issues and attitudes. *Teaching and Teacher Education*; 23(7): 999-1011.
  11. Bergman DJ. (2013). Pre-service teachers' perceptions about ethical practices in student evaluation. *Issues in Teacher Education*; 22(1): 29-48.
  12. Kujala J, Lamsa AM, Penttila K. (2011). Managers' moral decision-making patterns over time: a multidimensional approach. *Journal of Business Ethics*; 100(2):191-207.
  13. Perri DF, Callanan GA, Rotenberry P F, Oehlers P F. (2009). Education and training in ethical decision making: comparing context and orientation. *Education & Training*; 51(1): 70-83.
  14. Azizi NA. (2010). Professional ethics in higher education: reflection on strategies to improve ethical standards in university education. *Journal of Strategy for Culture*; 3(8, 9): 173-201. (In Persian).
  15. Soltanzadeh V, Amrahi A, Esmhosini GR. (2014). Studying the where about of professional ethics standard of university teachers from the perspective of nursing students. *Bimonthly of Education Strategies in Medical Sciences*; 7(1): 19-23. (In Persian).
  16. Biedenweg K, Monroe MC, Oxarart, A. (2013). The importance of teaching ethics of